Překlad cestopisu od Ondřeje Beránka získal významné arabské ocenění

12.11.2025 - Leona Matušková, Luděk Svoboda | Akademie věd České republiky

Když se arabský diplomat Ibn Fadlán vydal v roce 921 na své putování, jistě netušil, že jeho cestopis budou o více než tisíc let později číst i čeští čtenáři. Nyní překlad Cesty z Baghdádu k volžským Bulharům: 921–922 od arabisty Ondřeje Beránka z Orientálního ústavu AV ČR získal významné ocenění – Turjuman Award. Místopředseda Akademie věd ČR převzal cenu 5. listopadu 2025 na veletrhu Sharjah International Book Fair ve Spojených arabských emirátech.

Publikace, kterou vydalo Nakladatelství Academia v roce 2023, přináší pozoruhodné informace o dávných populacích, jež před tisícovkou let kočovaly oblastí eurasijské stepi. Nyní získala jedno z nejrespektovanějších ocenění za překlad arabské literatury.

„Je úžasné uspět v silné konkurenci. Nominováno bylo více než 130 knih z celého světa. Neberu to ovšem jen jako cenu pro jeden individuální výstup. Vnímám to jako ocenění pro celou edici Orient, kterou Nakladatelství Academia vydává a jež je na špičkové úrovni obsahově i samotným zpracováním knih," říká Ondřej Beránek, autor překladu a místopředseda Akademie věd ČR.

Cenu uděluje Sharjah International Book Fair pod záštitou vládce emirátu Šardža (Sharjah), Jeho Výsosti šejcha Dr. Sultána ibn Muhammada al-Qásimího, člena Nejvyšší rady Spojených arabských emirátů. Ocenění podporuje kulturní dialog mezi Východem a Západem prostřednictvím kvalitních překladů arabské literatury do světových jazyků.

Obrovskou radost vyvolalo ocenění Turjuman Award také u ředitele Nakladatelství Academia Jiřího Padevěta: „I když je pocta především uznáním práce překladatele, zároveň je velkým oceněním nejen pro značku Academia a Středisko společných činností, ale i pro Akademii věd jako takovou."

Znovunalezené svědectví

Původní arabský rukopis Ibn Fadlána se sice ztratil, ale některé jeho poznatky z cesty byly známé. Zmiňovali je totiž jiní cestovatelé a učenci. Vědělo se tedy, že spis existoval. Až po zhruba tisíci letech – v roce 1923 – se v jedné z knihoven íránského Mašhadu našel opis tohoto díla. Nejprve byl přeložený do němčiny a ruštiny, později do angličtiny, francouzštiny a polštiny. Český překlad vznikl až o dalších sto let později právě v Nakladatelství Academia v edici Orient.

„Některá zásadní díla žánru už byla do češtiny přeložena – například od jednoho z nejznámějších cestovatelů arabského středověku Ibn Battúty," vysvětluje Ondřej Beránek v článku, který vyšel u příležitosti vydání překladu cestopisu, a doplňuje: „V českém kánonu překladů arabského písemnictví, v němž máme tradici, rozhodně rukopis Ibn Fadlána chyběl."

Ondřej Beránek rovněž podotýká, že měl téma „na stole" více než deset let. Zřejmě největším úskalím pro něj totiž nebyla ani tak středověká arabština protkaná perskými a turkickými prvky, ale nedostatek času, který si na překlad mohl vyčlenit. V letech 2013 až 2021 působil jako ředitel Orientálního ústavu AV ČR a od roku 2021 je i místopředsedou Akademie věd ČR, nyní ve druhém funkčním období.

Zápisky z cest Ibn Fadlána jsou cenným svědectvím o kmenech, jež v 10. století obývaly pouštní a stepní oblasti, kde bychom v současnosti na mapě našli Turkmenistán, Uzbekistán, Kazachstán a

Rusko. Čtenář se tak může dozvědět o národech, které se do českých učebnic dějepisu nebo zeměpisu neprobojovaly.

„Běžný středoškolák a jen minimum vysokoškoláků se při studiích setká s národy, jako jsou Oghuzové, Baškirové nebo Pečeněhové. Víme o nich poměrně málo. Ibn Fadlánův cestopis je jedním z mála písemných zdrojů informací, které mohou pomoci osvětlit význam archeologických nálezů z oblasti," pokračuje Ondřej Beránek.

Kniha *Cesta z Baghdádu k volžským Bulharům: 921–922* čítá celkem 192 stran. Větší část tvoří stať Ondřeje Beránka, který přibližuje dobový i jazykový kontext cestopisu. Publikace může být zdrojem informací pro studenty a odborníky na oblast (nejen) střední Asie, dějiny lidstva i orientální jazyky. Podle Ondřeje Beránka ale může zaujmout jakéhokoli čtenáře, protože je psaná přístupným jazykem a Ibn Fadlánovy postřehy jsou na svou dobu neobyčejně poutavé.

„Účastnit se knižního veletrhu ve Spojených arabských emirátech byla skvělá zkušenost. Emirát Šardža je proslulý patronací různých kulturních, uměleckých a literárních aktivit, takže veletrh byl opravdu působivý," dodává Ondřej Beránek a uzavírá, že je velmi rád i za to, že pomůže další propagaci Ibn Fadlána: „Jeho dílo, které patří k pokladům světového písemnictví a dodnes si uchovává výpovědní hodnotu a působivost, si podobné ocenění bezesporu zaslouží."

Více se o knize dočtete také v článku ***Do češtiny přeložený cestopis z 10. století odkrývá málo známou minulost***.

Text: Leona Matušková a Luděk Svoboda, Divize vnějších vztahů SSČ AV ČR
Foto: archiv Nakladatelství Academia, Jan Malý, Luděk Svoboda, Divize vnějších vztahů SSČ AV ČR

Text a fotografie jsou uvolněny pod svobodnou licencí Creative Commons.

https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Preklad-cestopisu-od-Ondreje-Beranka-ziskal-vyznamne-arabske-oceneni-00001